

**O RESULTATEN SCHOOLBEZOEKEN
GEWOON BASISONDERWIJS
25 JUNI 2020**

VLAAMSE ONDERWIJSINSPECTIE

Hendrik Consciencegebouw
Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel
02 553 88 50

www.onderwijsinspectie.be

Inhoud

1	Schoolbezoeken gewoon basisonderwijs	2
2	Impact van de coronamaatregelen op de pedagogisch-didactische praktijk	3
2.1	Impact van de coronamaatregelen op de vormgeving van het onderwijs	3
2.2	Impact van de coronamaatregelen op de kleuter- en leerlingenevaluatie	4
2.3	Impact van corona op het psycho-sociaal welbevinden van de kinderen	5
2.4	Impact van de coronamaatregelen op de leervorderingen van de leerlingen	6
2.5	Vooruitblik op het schooljaar '20-'21	8
2.6	Impact op het welbevinden van het schoolteam	9
3	Conclusie	9

1 Schoolbezoeken gewoon basisonderwijs

Sinds begin juni is de derde fase van de exitstrategie uitgerold en mochten ook de kleuters en de leerlingen van het derde, vierde en vijfde leerjaar van de lagere afdeling de lessen hervatten. Met deze laatste maatregelen konden zo goed als alle leerlingen naar school, minstens deeltijds.

De invulling van de pedagogische praktijk is sinds de coronacrisis in de scholen divers ingevuld. Schoolteams stonden voor de uitdaging om een doordacht evenwicht te zoeken tussen pedagogische keuzes en de opgelegde veiligheidsmaatregelen. De onderwijsinspectie heeft er in dit onderzoek voor gekozen om de impact van de coronamaatregelen op de pedagogische praktijk in kaart te brengen.

Het onderzoek is geïntegreerd in een schoolbezoek om zo, op een kwaliteitsvolle manier, de ontwikkelingsgerichte dialoog te kunnen aangaan met de beleidsverantwoordelijke(n). Meestal betrof het enkel de directeur. In een aantal gevallen werd hij/zij bijgestaan door de beleidsondersteuner en/of zorgcoördinator. De resultaten zijn bijgevolg gebaseerd op gerapporteerde gegevens vanwege de beleidsverantwoordelijke(n), zoals gecapteerd en geïnterpreteerd door de onderwijsinspecteurs.

Deze schoolbezoeken vonden plaats in de week van 15 juni. Daarbij werden zowel kwantitatieve als kwalitatieve data verzameld. Concreet bevroegen we de impact van de coronamaatregelen op de leerlingenevaluatie, op de leervorderingen en het welbevinden van de leerlingen en op de vormgeving van de onderwijsleerpraktijk. We blikten ook vooruit naar volgend schooljaar: wat nemen de scholen mee uit deze crisis? Tot slot vroegen we de beleidsverantwoordelijken naar het welbevinden van het schoolteam.

In deze (tussentijdse) rapportering verwerken we voornamelijk kwantitatieve data. De overige kwalitatieve analyses vinden na de zomervakantie plaats en worden geïntegreerd in een algehele eindrapportage.

Omdat we een representatief beeld willen schetsen van de situatie, werd er gekozen voor een steekproef die Vlaanderen weerspiegelt voor wat betreft provincie, onderwijsverstrekker en schoolgrootte (n=239).

Er werden daarnaast ook scholen voor buitengewoon basisonderwijs, voor gewoon en buitengewoon secundair onderwijs en academies deeltijds kunstonderwijs bezocht. De verschillende rapporten van deze schoolbezoeken kan u vinden op de website van de onderwijsinspectie.

2 Impact van de coronamaatregelen op de pedagogisch-didactische praktijk

2.1 Impact van de coronamaatregelen op de vormgeving van het onderwijs

De heropstart na weken van afstandsonderwijs heeft de meeste schoolteams (90%) aangespoord om de vormgeving van de onderwijsleerpraktijk (gedeeltelijk) te herzien. Drie vierde van de scholen geeft daarbij aan dat het voltallige team, directie inclusief, verantwoordelijkheid draagt voor de bijsturing van de onderwijsleerpraktijk. Bij een kwart van de scholen draagt de directie - naar eigen zeggen - niet de centrale verantwoordelijkheid, maar zijn het de leraren, individueel of als team, die de onderwijsleerpraktijk vrij autonoom aanpassen.

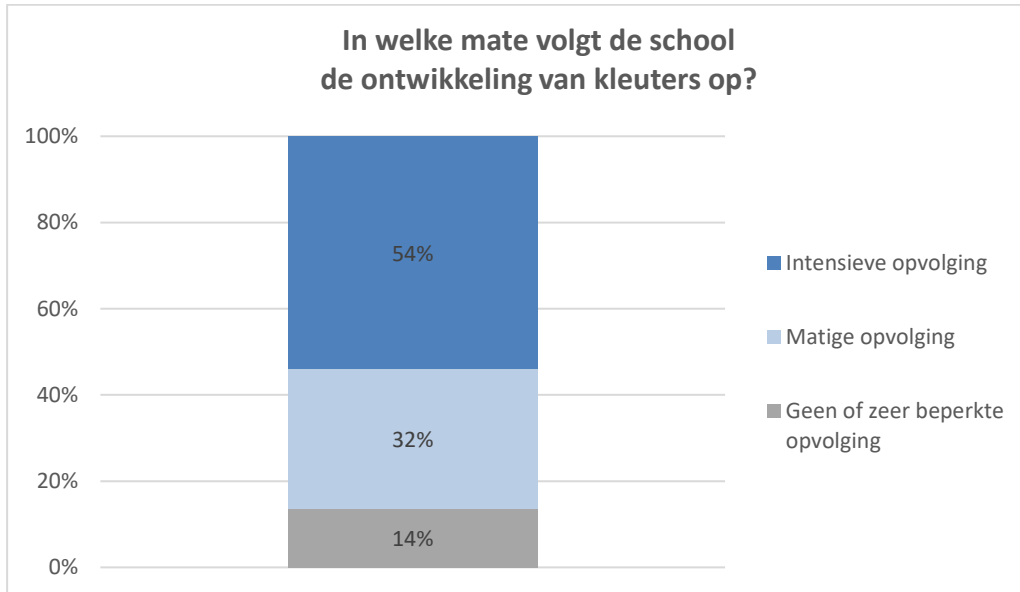
In hun top drie verwijzen de scholen die de vormgeving wijzigen, het meest naar 'een striktere focus op een geselecteerd aantal doelen binnen de leergebieden' (60%), 'een striktere focus op enkele leergebieden' (40%), 'een gerichtere individuele begeleiding bij de verwerking van de leerstof' (39%) en 'meer differentiëren' (32% van de scholen) .

Op de vraag of de school bij de heropstart extra aandacht schenkt aan specifieke doelgroepen, geeft 12% van de scholen aan dat niet te doen. De doelgroep van 'leerlingen met specifieke onderwijsbehoefte vanwege cognitieve belemmeringen of specifieke leerproblemen' krijgt in bijna 50% van de scholen extra aandacht, aldus de beleidsverantwoordelijke(n). Net iets meer dan 50% van de scholen rapporteert (ook) aandacht te geven aan kinderen 'uit problematische gezinssituaties'. 20% van de scholen signaleert bijkomende aandacht voor leerlingen die een extra uitdaging kunnen gebruiken.

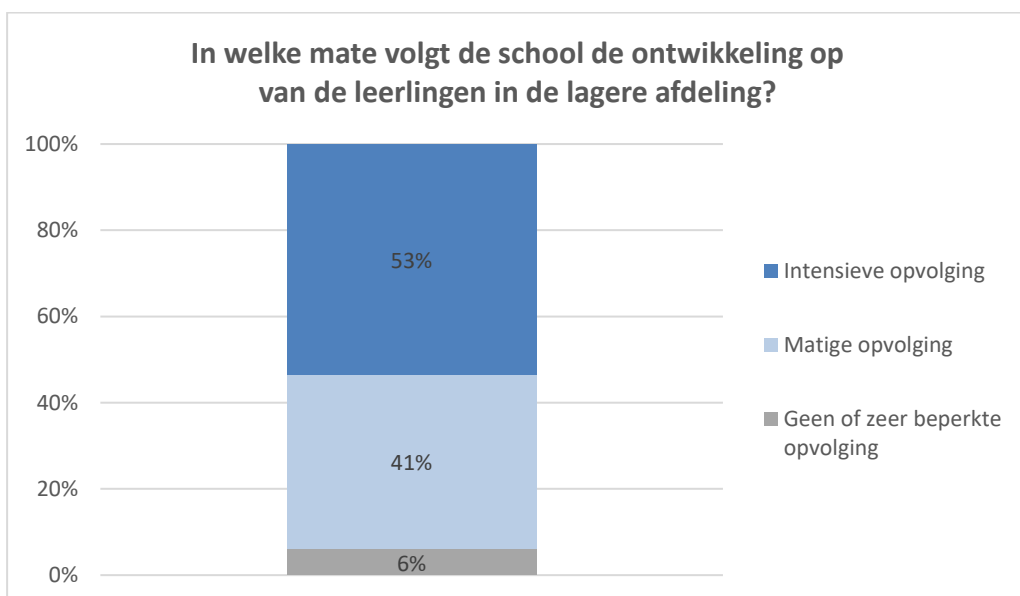
De wijze waarop de scholen die extra aandacht invulling geven, is gevarieerd, zowel binnen de scholen als tussen de scholen. De drie volgende werkwijzen krijgen de meeste vermeldingen. In 64% van de scholen worden de zorgleraren extra ingezet op kleuter- en leerlingenniveau. 44% van de scholen vermeldt (ook) dat kleuters/leerlingen extra of andere opdrachten krijgen (bv. remediëring en differentiatie). 47% van de scholen zegt (ook) intensiever contact met de verzorgers en ouders te organiseren.

2.2 Impact van de coronamaatregelen op de kleuter- en leerlingenevaluatie

De meeste **kleuterafdelingen** (86%) volgen de ontwikkeling van de kleuters momenteel (juni 2020) matig tot intensief op. Ze doen dat voornamelijk via observaties (97%), al dan niet gekoppeld aan een kindvolgsysteem (55%). In beperkte mate (15%) lassen de scholen kleutertoetsen in.

Zowat alle scholen met een **lagere afdeling** organiseren leerlingenevaluatie voor hun leerlingen. De helft van de scholen focust op formatieve leerlingenevaluatie (48%); een derde van de scholen (33%) geeft aan summatieve en formatieve evaluatie te combineren, en een vijfde van de scholen (19%) richt zich voornamelijk op summatieve evaluatie. Van de bevraagde scholen geeft 40% aan een gevalideerde eindproef basisonderwijs (IDP, OVSG, ...) af te nemen. De scholen die (ook) kiezen voor summatieve evaluatie, realiseren die vooral in het zesde leerjaar. Daarbij gaat de meeste aandacht naar wiskunde, Nederlands en Frans.

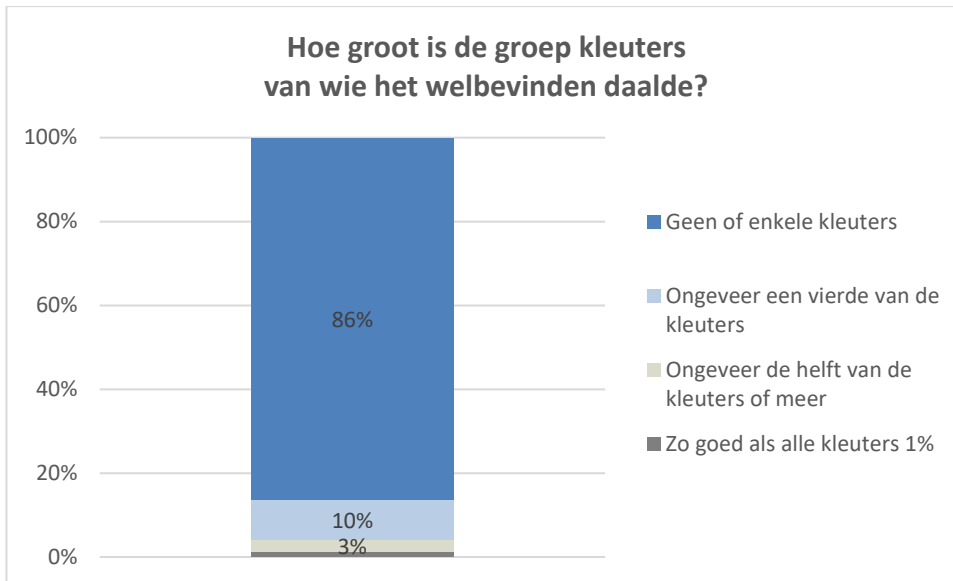
Zo goed als alle scholen geven aan dat ze over voldoende informatie beschikken om een eindadvies voor de leerlingen uit te spreken. In 72% van de scholen kan dat – naar eigen zeggen – zelfs zonder twijfel.

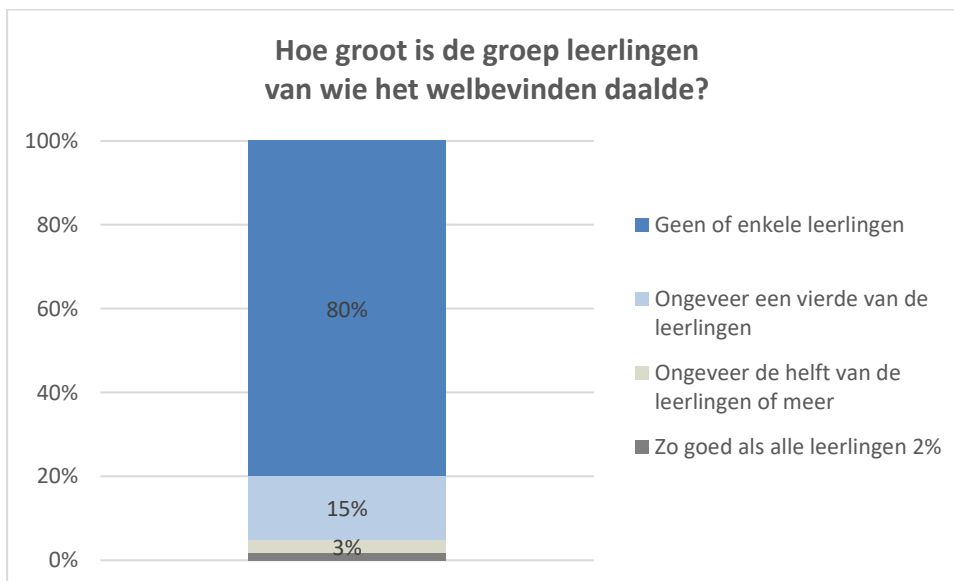
2.3 Impact van corona op het psycho-sociaal welbevinden van de kinderen

De meeste teams geven aan een zicht te hebben op het welbevinden van de kinderen. Weliswaar brengt slechts 20% van de kleuterteams en iets meer dan 30% van de lagere-schoolteams het welbevinden systematisch in kaart.

Wat het psycho-sociaal welbevinden van de **kleuters** betreft, rapporteert 86% van de scholen dat er bij de meeste kinderen geen daling vastgesteld wordt. Precies 10% geeft aan dat men bij ongeveer een vierde van de kleuters wel een daling van het welbevinden observeert. Een kleine 5% signaleert dat er bij de helft of meer van de kleuters een daling van het welbevinden zichtbaar is. Voor 95% van de scholen geldt dat de gemiddelde daling van het welbevinden door de klasleraar opgevangen kan worden. Slechts 5% van de scholen rapporteert dat er bijkomende ondersteuning door het zorgteam nodig is voor de kleuters bij wie men een daling vaststelt.

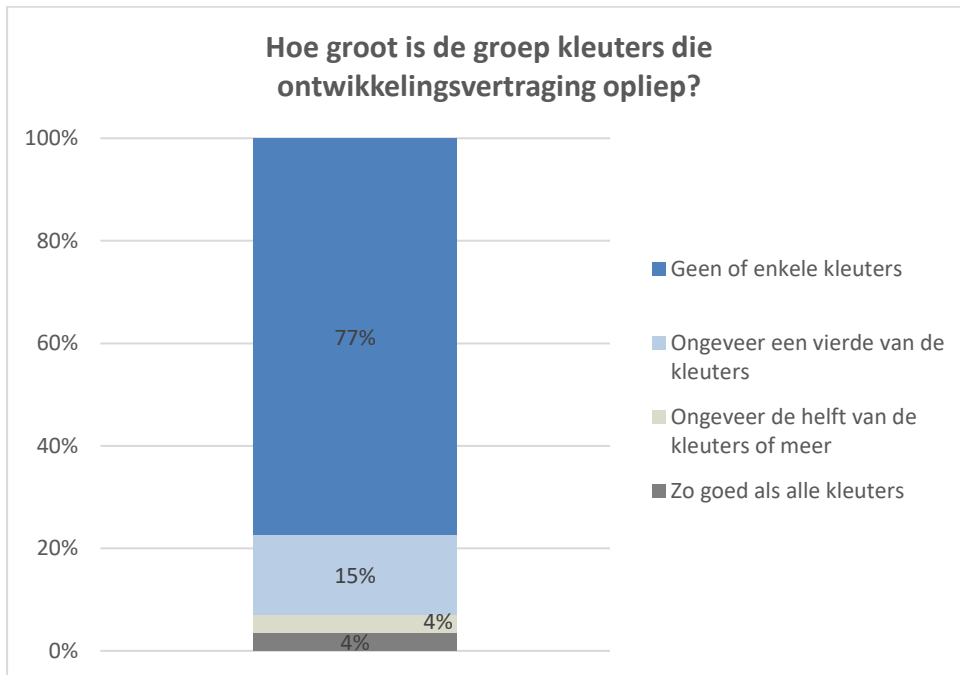
Voor de **kinderen van de lagere afdeling** geldt dat 80% van de scholen er gerust in is dat het welbevinden van de meeste kinderen niet gedaald is. In 20% van de scholen stelt men een daling van het welbevinden vast bij een vierde of meer van de kinderen. De ernst van de daling is in de meeste scholen van die aard dat de klasleraar ze kan opvangen. In 10% van de scholen is de daling zo ernstig dat ondersteuning door het zorgteam wenselijk is.

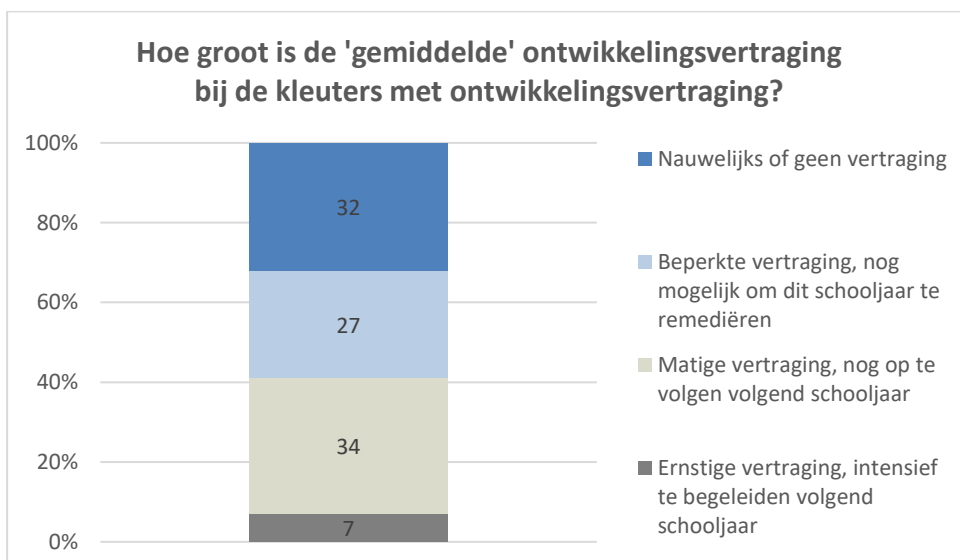
2.4 Impact van de coronamaatregelen op de leervorderingen van de leerlingen

Zowel voor de kleuters als voor de leerlingen van de lagere afdeling schat een vierde van de scholen dat minstens 25% van de kinderen vertraging of achterstand heeft opgelopen. Gemiddeld schat 40% van de scholen de vertraging van de kleuters als matig tot ernstig in, d.w.z. dat die kinderen volgend schooljaar nog (intensief) opgevolgd dienen te worden. Voor de leerlingen van de lagere afdeling gaat het om 50%.

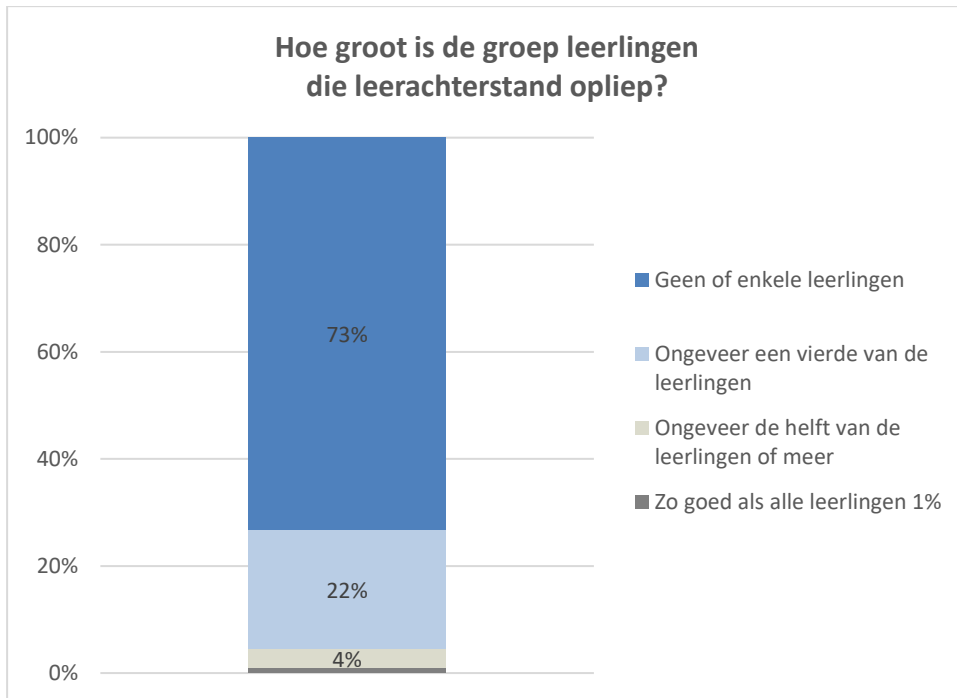
Voor de **kleuters** stelt 15% van de scholen vast dat ongeveer een vierde van de kleuters ontwikkelingsvertraging opliep. 8% van het totaal aantal bevraagde scholen geeft aan dat meer dan de helft van de kleuters ontwikkelingsvertraging opliep.

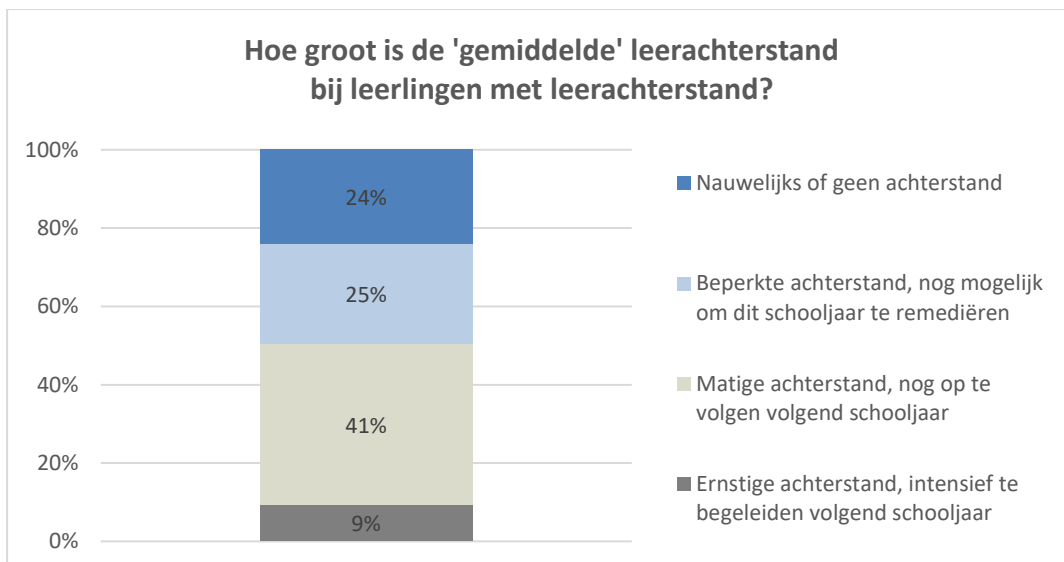
Bijna 60% van de schoolteams schat de gemiddelde vertraging van kleuters in als beperkt, d.w.z. dat ze de vertraging nog dit schooljaar kunnen remediëren. Net iets meer dan 40% van de teams stelt dat de gemiddelde vertraging matig tot ernstig is: de kleuters dienen volgend jaar (intensief) verder opgevolgd te worden.

Wat de **kinderen van de lagere afdeling** betreft, geeft 73% van de scholen aan dat geen of slechts enkele leerlingen leerachterstand hebben opgelopen. Iets meer dan 20% van de scholen geeft aan dat een vierde van de leerlingen leerachterstand opliep. 5% van het totale aantal bezochte scholen geeft te kennen dat meer dan de helft van de leerlingen leerachterstand opliep.

De mate van achterstand bij de leerlingen wordt in de helft van de scholen gemiddeld genomen als beperkt aangestipt. De andere helft van de scholen schat de gemiddelde leerachterstand bij de desbetreffende leerlingen als matig tot ernstig in, wat impliceert dat deze leerlingen ook volgend jaar nog (intensief) opgevolgd moeten worden.

2.5 Vooruitblik op het schooljaar '20-'21

Aan de scholen is gevraagd op welke positieve effecten van de corona-ervaring de school volgend jaar wil (blijven) inzetten. Er kunnen meerdere elementen vermeld worden. Tot de vaakst vermelde positieve effecten behoren onder andere 'het digitaal onderwijs' (bijna 70% van de scholen vermeldt dit effect) en de daarbij behorende 'professionalisering van leraren' (bijna 60%). Maar ook de geïntensifieerde kennismaking met andere organisatievormen (bijna 50%) en de sterkere samenwerking van het

team (ruim 40%) nemen scholen mee. Ten slotte zijn ook de grotere betrokkenheid/inzet van het personeel (bijna 40%) en de sterkere samenwerking met ouders/verzorgers (ruim 30%) vermeldenswaard als te borgen positieve effecten van de coronacrisis.

Op de vraag tegen **welke concrete corona-gerelateerde belemmeringen** men volgend jaar aan denkt te zullen lopen, vermeldt 40% van de scholen de werkdruk van de leraren. 25% van de scholen vermeldt (ook) 'ouders met beperkte mogelijkheden om hun kind thuis te ondersteunen', 'de thuissituatie van kleuters/leerlingen' en/of 'de uitval van leraren'. En 20% van de scholen verwijst (eveneens) naar een gebrek aan digitale middelen, evenals naar een tekort aan ICT-techniek.

2.6 Impact op het welbevinden van het schoolteam

In de helft van de scholen geeft de directie spontaan aan dat de coronaperiode veel tot heel veel van hen zelf en het team gevraagd heeft. Vaak gingen directie en teamleden tot het uiterste of zelfs over hun grenzen, waardoor het team **moe** is en nood heeft aan rust. De uitspraak 'we zitten op ons tandvlees' komt herhaalde malen terug. Uit de spontane reacties blijkt dat vooral ook de directeurs een bijzonder zware en soms ook eenzame periode achter de rug hebben. Niet zelden verwijzen zij naar de wijzigende richtlijnen en de niet altijd even doeltreffende communicatie, waardoor bijvoorbeeld ook de communicatie met ouders veel inspanningen heeft gevaagd. Er wordt geregeld ook naar het nijpende tekort aan beleidsondersteuning verwezen. Verder uiten verschillende directeurs nog de volgende **bezorgdheden**. De intensiteit van de stapsgewijze heropstart belemmert een degelijke voorbereiding van het volgende schooljaar. Ook speelt de onzekerheid over de maatregelen in september, over het verdere verloop van de pandemie in het najaar en over de consequenties daarvan op de schoolorganisatie en de onderwijspraktijk de directeurs parten. Verder wijzen de beleidsverantwoordelijken nog op personele bezorgdheden gezien de nood aan geïntensifieerde ondersteuning van kleuters en leerlingen. Tot slot vermelden ze financiële tekorten gezien de dringende aankoop van digitale apparatuur (*chromebooks, laptops, tablets*), infrastructurele aanpassingen, enz. Het budget voor veiligheidsmaterialen zoals handgels en handschoenen blijkt wel toereikend.

Daarnaast vermelden zowat alle scholen **de positieve impact van de heropstart**: zowel de kinderen terugzien als elkaar als teamleden opnieuw ontmoeten zorgde voor zeer positieve en stimulerende ervaringen. Ook de extra professionele *boost* die de coronaperiode met zich mee heeft gebracht, bv. op het vlak van digitalisering, wordt vermeld. Ten slotte is in nogal wat teams extra verbondenheid ontstaan, die de teamleden het liefst zo snel als mogelijk willen kunnen vieren.

3 Conclusie

In dit rapport beschreven we de eerste resultaten van een onderzoek door de inspecteurs van het gewoon basisonderwijs in een representatieve steekproef van Vlaamse basisscholen in de week van 15 juni 2020. Tijdens een bezoek aan de school werd in een gesprek met de beleidsverantwoordelijke(n) gepolst naar de impact van de coronacrisis op de vormgeving van de onderwijsleerpraktijk, op de evaluatiepraktijk, op de ontwikkeling en het leerproces van de kinderen en op het welbevinden van kinderen en teamleden. In dit rapport verwerkten we voornamelijk de kwantitatieve data. Er volgt nog een tweede rapport waarin we ook alle kwalitatieve data verwerken.

Het afstandslernen en de stapsgewijze heropstart hebben de meeste teams (90%) uitgedaagd om de vormgeving van hun onderwijsleerpraktijk aan te passen. Schoolteams, in vele gevallen aangestuurd

door de directeur (75%), zetten meer expliciet in op geïndividualiseerde trajecten: differentiatie, remediëring en individuele begeleiding van leerlingen. Ze richten zich momenteel ook op een selectie van essentiële doelen. In de overgrote meerderheid van de scholen (88%) vermeldt men bovendien dat er extra aandacht besteed wordt aan specifieke doelgroepen, zoals leerlingen met cognitieve belemmeringen of leerproblemen, leerlingen uit kwetsbare gezinnen en leerlingen die een extra uitdaging kunnen gebruiken. In de manier waarop die extra aandacht geoperationaliseerd wordt, zit veel variatie.

Wat de kleuter- en leerlingenevaluatie betreft, leveren de meeste teams in deze periode bewust inspanningen (86%, resp. 99%). Bij de kleuters baseren de leraren zich voornamelijk op observaties (97%), vaak gekoppeld aan het kindvolgsysteem; in de lagere afdeling kiezen de scholen bewust voor summatieve (19%) of formatieve (48%) evaluatie, of voor een combinatie van beide (33%).

Nagenoeg alle beleidsverantwoordelijken (96%) geven aan dat de huidige beeldvorming volstaat om een eindadvies uit te spreken. Ze bieden de directeurs ook een blik op het welbevinden van de kinderen en op de mate waarin kleuters en leerlingen ontwikkelingsvertraging of leerachterstand hebben opgelopen. De meeste scholen stellen slechts bij een beperkt aantal kinderen een daling van het welbevinden vast (86% in de kleuterafdeling; 80% in de lagere afdeling). In de overige scholen is het aantal kinderen van wie het welbevinden zichtbaar daalde, wel aanzienlijk. De mate waarin het welbevinden gemiddeld daalde, is meestal van die aard dat de klasleraren dat zelf kunnen verhelpen (95% in de kleuterafdeling; 90% in de lagere afdeling).

Wat ontwikkelingsvertraging of leerachterstand betreft, geeft ongeveer 75% van de scholen aan dat geen of slechts enkele kinderen met problemen kampen. De overige 25% vermeldt grotere aantallen: van een kwart tot ruim de helft van de kinderen vertoont ontwikkelingsvertraging, respectievelijk leerachterstand. De gemiddelde inschatting van de ernst van de vertraging of achterstand wordt door 40% van de kleuterafdelingen ingeschat als 'nog op te volgen in het volgende schooljaar'. Voor de lagere afdelingen geeft 50% van de scholen aan dat de gemiddelde ernst van de vertraging of achterstand impliceert dat de leerlingen volgend jaar nog opgevolgd moeten worden.

Tot slot geven de beleidsverantwoordelijken aan dat deze coronaperiode bijzonder veel van hen gevraagd heeft. In de helft van de scholen geven de directeurs aan dat zichzelf en vaak ook hun teams tot het uiterste van hun krachten zijn moeten gaan, wat maakt dat momenteel een grote vermoeidheid voelbaar is. Daarnaast vermelden de directeurs een aantal bezorgdheden voor de nabije toekomst, o.a. op organisatorisch, financieel en personeel vlak, maar ook wat de opvolging en ondersteuning van de (kwetsbare) kleuters en leerlingen betreft. Tot slot onderstrepen vele directies verschillende positieve effecten van de coronacrisis, zoals de intense professionalisering op het vlak van ICT, de toegenomen inzet en verbondenheid van het team en de sterkere samenwerking met ouders/verzorgers. Directeurs geven aan dat zij deze verworvenheden willen borgen en zelfs intensifiëren.